

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 48 (8684)

30 НОЯБРЬ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

КАРАША АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

ЯНЪЫ ЕТЕКШИ

Илгериликлер мен алдыга абытлармыз

Оъткен юма сонъгы куьн Росси-ядынъ бас каласы Москвада Журналистлер союзынынъ XII съезди болып озды. Съездте Россия Федерациясынынъ Журналистлер союзынынъ председатели болып Владимир Соловьев сайланды. Бу съездте Дагестан Республикасыннан да журналистлер делегациясы ортакшылык эткен, солардынъ ишинде бизим «Шоъл тавысы» газетамыздынъ да бас редакторы Эльмира Юнус кызы Кожаяева бар эди.

РФ Журналистлер союзынынъ съездинде председатели сайладан баска болып, РФ Журналистлер союзынынъ уставы да янъыдан

беркитилди. Организация юристи билдиргенлей, алдын беркитилген уставтынъ маънесининъ йойылувы 2014-нши йылда НКО бойынша законодательстводынъ туърленуви мен байланысly болган. А бугуьнги беркитилген устав толы кебинде баъри кагыйдаларга коьре де келили болады. Оннан баскалай, уставка организациядынъ сыйлы председателининъ орыннынъ туъзуьв деген пункт та кирген.

РФ Журналистлер союзынынъ председатели болып сайланган Владимир Соловьев законодательлик реформалар бойынша илгери туърленислер этееги акында билдирди.

– Согыс урыслар болатан зоналарда куллык этетаган журналистлердинъ ислерин сонда катнаскан аьскершилердинъ эткен йигитликлери мен тенъ болувды талапламага ниетленемен, – деген ойын да билдирди.

Владимир Соловьев М. Ломоносов атындагы МГУ-дынъ журналистика факультетин оқып битирген. Оьзининъ ис аьрекетин СССР-дынъ Орта телевидениесининъ билдируьвлер службасында баслаган. Оннан сонъ «Останкино» РГТРК-да Югославияда эм Балканыда телерадиокомпаниясынынъ боьлик етекшиси де болган. Ол кайсы ерде де ис аьрекетин тийислисинше, йогары дережеде эткен. Ызгы заманларда ол «Россия-1» телеканалыннынъ гендиректорынынъ маслагатшысы эм РФ Журналистлер союзынынъ секретари болып куллык эткен.

Россия Федерациясынынъ журналистлерининъ XII съезди йогары дережеде оьтти. Бизим республикамыздан барган журналистлер де янъы сайланган РФ Журналистлер союзынынъ председателининъ янъы ой-ниетлерине уьйкен сеним этип кайттылар.

Г. САГИНДИКОВА.

Суьвретте: янъы сайланган РФ Журналистлер союзынынъ председатели В.Соловьев.

РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

Айырым саклык тутайык

Бу юмадагы аппарат кентъеси ийги хабардан басланды. «Ногайский район» МО администрациясынынъ акимбасы Мухтарбий Аджеков район орталык китапханалар тармагынынъ директоры Сабират Абу-бекеровага, Ана куьнин йогары дережеде оьткергени уьшин, оьз разылыгын билдирди.

Оннан сонъ «Ногайский район» МО администрация акимбасынынъ орынбасары Баймагомед Ярлыкпиев янъыларда Тарумов район еринде Ново-Дмитриевка авылындагы яшавшылар куьби ысланганын билдирди.

Олар баъриси де Кизляр районндагы ОВД куллыкшыларын оьлтирген Д.Аджиниязов пан тар байланыс тутканлар. Оларда яшавшыларга ясак салынаяк аьдемлер списогын

тапканлар. Сол списокта Ногай район яшавшылары да бар. Авыл администрацияларында антитеррорист комиссиялары бар. Солар оьз куллыкларын белсендирсинлер. Быйыл оперативлик-излестируьв операциялары оьткерилгенде, Ногай районнынъ яс яшавшыларынынъ атлары аталган, – деди ол.

«Ногайский район» МО администрациясынынъ акимбасы Мухтарбий Аджеков сол списокта бизим район яшавшылары бар болса, бу кавыфлыкты сав дуниямыз бан бирге тайдырмага борышлымыз деди. Ол янъыларда Терекли-Мектеб – Батыр-Мурза автойолында бир автокоьлик терекке урынганын билдирди. Сонынъ сырагысында бир кыска-якly, бир бала оьлген, бир бала авыр яраланган. М.Аджеков «Ногай ДЭП»

– 29» организациясынынъ етекшиси Солтан Валиевке йол шетинде оьскен тереклерди пышпага буйрык берди.

Ногай райгаз организациясынынъ етекшиси Асанбий Куруптурсунов: «Орта-Тобъеге газ тартпага кеделер барган, тек подрядчиклер бу иске кызыксынуьвн коьрсетпейди», – деди. МТС байланысы бойынша «сельсовет Карасувский» СП МО акимбасы Янибек Динакаевке документ берилгенин билдирди. Тагы да 2 вышкалар Ленин эм Калинин авылларында салмага соьз бергенлер. «Мен бу исти айырым тергевге аларман», – деди Мухтарбий Аджеков.

Район еринде «Инсан» дин фонды тезден уьйкен шара озгараыгы белгиленди.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

КОБРИМЛИ ЯС

Халк оьктеми

Спорт аьр биримиздинъ яшавымызда маънели орынды тутып келеди. Ясларымыздынъ спорт тармагында бийик уьстинликлерге етисуьви аьр кайсымызда да оьктемлик тувдырмай болмайды.

Яслар – бизим келеектегимиз. Олардынъ аьр бирисининъ халкы уьшин эткен аьрекетти, оьнери мен аькелген етимиси халктынъ сыйын, атын данъклатаып келеди

Динислам Исмаилов 1994-нши йылдынъ айынынъ 15-нши февраль куьнинде Ногай районнынъ Калинин авылында тувган. Ногай яс Нариман авыл орта мектебинде билим алады. Танъ, бавырмалы, эткен исин яваплы толтырган ястынъ тенълери, авыл яшавшылары арасында сый-абырайы уьйкен. Динислам 13 ясыннан алып яшавын спорт пан байланыстырып келеди. Нариман авыл мектебин тамамлаган сонъ, яс Хасавюрт педучилищединъ Терекли-Мектебтеги филиалында билим алган. Коьп кетпей Динисламды бакты Москва каласына аькеledi. Спорт тармагында оьзининъ усталыгын оьстирип, сайлаган йолында дайым оьспеге шалысып келди. Кайзаманда да Динислам спорт пан кызыксынуьвн тасламады. Ога спорт пан кызыксынуьв йолында тренерлер Анвар Аджи-гельдиев, Арсланбий Наргупов, Алибек Менласанов, Москва каласында Тамерлан Джумалиев спорттынъ туьрли кеплерининъ йогары усталыгына уьйретип келдилер. Ястынъ спорттынъ MMA кеби мен кызык-

сынатаганына 2 йыл болады. Оннан алдын яс эркин куьрес пен, тайский бокс пан эм спорттынъ баска куьресуьв усталыклары ман кызыксынып келген. Аьр кайсы йол коьрсеткишлериннен де яс тек алдышы болмага, кайсы кыйынлыкты да енъил оьтпеге, усташа куьреспеге уьйренип келди.

Динислам Исмаилов район, республикалык, савлайроссиялык туьрли ярысларда Астрахань, Пятигорск, Каспийск, Москва, Сочи калаларында ортакшылык этип, коьп кере енъуьвши орынларга тийисли болып келген.

Янъыларда Динислам Сочи каласында оьткен «OLYMPIC SOCHI-2017» деген 80 килограмм шеккиси мен спорттынъ MMA кеби бойынша Евразия кубогынынъ бириншилигинде ортакшылык этти. Ярыстынъ финаллык кезегинде ол Краснодар крайыннан куьндеси мен шыгып, спорттынъ MMA кеби бойынша Евразия кубогынынъ чемпионы болып шыкты. Ол оьз бийик етимиси мен ногай халкынынъ атын оьрге коьтерип, районы, оьз авылы, билим алган мектеби уьшин оьктемлик болып калады.

23 ясындагы чемпионнынъ келекте алдына салынган мыратлары коьп. Сол спорт тармагында оьтек сынавларда, ярысларда яс спортсменге аьли де коьп етимислерге етискенин йораймыз.

Г. НУРДИНОВА.

Суьвретте: Динислам Исмаилов.

«Шоъл тавысына» язылынъыз!

Дуныяда болган, болатан оьзгерислерди баъриннен де алдын билгинъиз келсе, халкымыздынъ «Шоъл тавысы» республикалык газетасына язылынъыз.

2018-нши йылдынъ биринши ярым йылына газетага язылуьвдынъ баалары: почта боьликлеринде – 267 маьнет 72 каьник (индекси 51365), редакцияда – 200 маьнет.

Эс этинъиз!

Сакат балаларды колтыклав ниет пен акшалай коьмек этпеге суьйсенъиз «Инсан» саваплык фондынынъ 4276 6000 2083 9748 номерли Сбербанк карта-сына акша тасламага боласыз!

РЕДАКЦИЯ КУЛЛЫКШЫСЫНЫНЪ ОЙЫ

Юги енъил болган сайын...

Аьлиги заман бир кужыр заман болып калды. Бир-биримизге бар-маймыз, баъри сораптар да телефон ман шешиледи. Бир-биримизди коьрмеге суьйсек, видеозвонок та бар. Сол да яман болмас эди, ама боладылар сондай аьдемлер, ким Интернетти оьз пайдасына кулланыдылар. Кулланса, куллана берсинлер, сол баскаларга буршав бермесе экен.

Ватсап деген бир аьлемет затты баъримиз де кулланамыз, ушынын айтканда, заманымызды аькетеди, ама куллыкта да бек керекли зат. Элимиздинъ, не элимиз, сав дуньядынъ энъ де туьбиндеги муьйислериннен келеди йиберилен салам, суьврет болсын, документ болсын, этип калады. Мендей болып оьз куллыгында баскалар да ватсапты кулланыды экен. Тек сонынъ пайдасы бар ма экен деген сорап мени тынышсызландырады.

Окытувшылар да ватсапты аьли кенъ куллантаган болдылар. Мен биревдинъ куллыгын да ортага салып айтпага ниетим йок, болса да бир-бир окытувшылар, баслапкы классларда, боьтен де уйге берилген борышларын ватсап пан таслайдылар. Класстагы балалардынъ ата-аналары ватсапта ортак куьп туьзедилер, сол куьпте баъри билдирувлер де языладылар. Сога да бир соьз де йок, аьр бирисин излеп турганнан, ортак этип айткан аьруув. Тек уйдеги борышты ватсап пан язган дурыс

тувыл деп коьремен. Бириншилей, баъриси де ватсапка киретаган телефонлар алып болмайдылар, экиншилей, балаларды дневникти толтырып кайтип уйьретпеге керек?

Аьлиги заманда дерис этуьв уйкен куллык. Бир заманда ватсапка окытувшы борышларды таслайды, бир заманда оны ата-аналар окыдылар, бир заманда окув этип баслайдылар. Эгер ата-аналар бир ерге кетип калып, окувшы тетеси мен яде абасы ман калса, уйдеги ис этилинмей де калады, неге десе сол тетей де, абай да ата-аналар куьбине кирип болмайдылар эм уйге кайдай борышлар бергенин билмейдилер. Маьселе ме сол зат? Окытувшыларга бир маьселе де йок, олар тасладылар ватсапка керек затты, окыды ма оны ата-аналар, окымады ма, оларга бир куллык та йок. Белки, ата-аналарга да маьселе йоктыр, болса да, аьр бир заттынъ оьз йорыгы бар, сога баъримиз де бойсынмага керекпиз.

Хабарлаганда ата-аналардынъ бирисининъ айтувына коьре, саьбийлер уйге келгенде ок, окытувшы ватсапка уйдеги исти таслайды, ата-аналар аьрекетлеп дневникти толтырадылар. Мага коьре, бу ата-аналардынъ борышы тувыл, окытувшыдыкы. Окувшылар дневникти толтырып уйренуьв уьшин бир ватсап та керек тувыл.

Маьселе ме экен?..

Г. БЕКМУРАТОВА.

ПРОЕКТ

«Ер маьлиеклерине» ярдам

3-нши декабрьде, Халклар ара сакатлар куьнинде Терекли-Мектеб авылындагы «Алмаз» банкет залында «Ногайский район» МО администрациясы эм Ногай район бойынша «Инсан» саваплык фонды ман биргелес уйгынланып «Ер маьлиеклери» проекти бойынша саваплык шара озгарылаяк.

Белгиленген шарага авыл поселениелер аькимбаслары, организациялар етекшилер, предпринимательлер, районымыздынъ 16 школасыннынъ тербиялав бойынша етекшилерининъ орынбасарлары эм шара иелери – 100-ге ювык коьмек керексинген сакат балалар шаькырланган. Мунда белгиленген 16 школалардан командалар ортакшылык этип,

оьз оьнерлерин коьрсетееклер, сакат балаларга сыпыралар курылаяк.

Бу куьнлерде коьп аьдемлер, туьрли организациялар куллыкшылары шеттен карап турмай, ер маьлиеклерине авырувларыннан эмленмеге коьмек этуьв ниет пен, Ногай районы бойынша «Инсан» саваплык фондына акша элтейдилер. Сосы куллыклар «Инсаннынъ» етекшиси А.Атангуловтынъ куьш салувы ман барадылар. Сакат балаларга коьмек этпеге аваслыгы болган аьдемлерди «Инсан» саваплык фонды куьтеди. Йыйылган амаллар йогарыда белгиленген шара озгарылувында кулланылаяк эм сакат балаларга эмленмеге берилеек.

Н. ЭРЕЖЕПОВА.

СЕССИЯ

Биргелесип ислесек, етимис болар

Оьткен юма «Ногайский район» МО администрациясында «Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ кезекли сессиясы болып озды.

Сессияда «Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели Руслан Насыров, «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасы Мухтарбий Аджеков, район депутатлары, авыл поселение аькимбаслары, ямагат организациялар эм партиялардынъ ерли боьликлерининъ ваькиллери ортакшылык этилиер.

Сессиядынъ куьн йосыгына ойласувга шыгарылган биринши сорап – «Ногайский район» МО Уставына туьрленислер киргистуьв акында район Депутатлар Йыйынынынъ депутаты Эльдар Садыков билдируьвин этти. Район депутатлары «Ногайский район» МО Уставына киргистилген туьрленислерди кабыл этилиер. Соьйтип район Уставы Дагестан Республикасынынъ Юстиция министерствосына беркитилуьв уьшин йиберилеги белгиленди.

Сессиядынъ куьн йосыгындагы экинши сорап бойынша Депутатлар Йыйынынынъ председатели Руслан Насыров билдируьв этти. Онынъ айтувы ман, Ногай районнынъ ямагаты коьшимли малшылык ерлерининъ кулланувы акында сорапды коьтеруьви мен байланыста «Коьшимли малшылык ерлерининъ статусы акында» деп аталган Дагестан Республикасынынъ законына туьрленислер киргистуьв акында район Депутат-

лар Йыйыны оьз проектин аьзирлейди. Депутатлар корпусыннынъ басшысы сол проектти йыйылганларга окып эситтирди. Соьйтип болып, Руслан Насыров бу проектти комиссия эндиги де ийги этип карап болганнан сонъ, Депутатлар Йыйыны ойласувга салар, деди. Сонынъ акында оьз маслагатын «Ногайский район» МО администрация аькимбасы Мухтарбий Аджеков та берди.

– Ер мен байланыслы сорап – ол бек оьткир сорап. Соны бек сак болып шешуьв керегеди, неге десе ер маьселесиннен тура туьрли явласуьвлар оьршигип кетпеге де болады. Сонынъ уьшин бу сорапды шешкенде, макулласув комиссиясын туьзуьв керегеди. Бу сорапды сак болып, абыт артыннан абыт алып, шешсек ийги болар деп ойлайман. Ердинъ аренда акынынъ бир кесегин олар бизим район бюджетине йибермеге макул болдылар, – деди Мухтарбий Аджеков.

Муннан сонъ район депутатлары «Ногайский район» МО администрациясынынъ архитекторы Алибек Муллаевтинъ билдируьвин тынъладылар. Онынъ айтувы ман, 131-нши Федераллык законы ман келисли кепте авыл ерлериндеги артезионалар, электроарык, йоллар эм сондай баска социаллык объектлери баъриси де ерли

администрацияларынынъ ис аьрекетине киреди. «Биз сол социаллык объектлерининъ бир кесегин эндигиден армаган авыл поселение администрацияларына бермеге деген келисуьв аьзирледик», – деди А.Муллаев. Бу сорап бойынша сессияда район депутатлары авыл аькимбаслары ман сонъында айырым йыйналып, бир ойга келмеге керек деп токтастылар.

Район депутаты Рустем Гапаров «Ногайский район» МО янъы сайланган администрация аькимбасы аьрекет этип баслаганлы 100 куьн толганын билдирди. Онынъ айтувы ман, сол заман ишинде аз куллык этилинмеген. Болса да, район яшавшылары: «Ерли власть халкка ювык болса экен», – деген халк тилегин билдирди Р.Гапаров. Сол саялы, онынъ маслагаты ман, район етекшилер район маданият уйинде ерли яшавшылар ман йолыгыс оьткерип, этилген куллыклар акында билдирсе ийги болар эди.

Оннан сонъ йыйылганлар Ногай район прокурорынынъ тамада коьмекшиси Магомед Магомедовтынъ билдируьвин тынъладылар.

Сессиядынъ тамамында «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасы Мухтарбий Аджеков район администрациясынынъ оьткен 3 ай ишинде эткен аьрекетин акында соьйледди.

М. ЮНУСОВ.

ЙЫЙЫН

Ийги ислерди якламага керекпиз

Озган уллы юма куьн «Ногайский район» МО администрациясында район Ясуьйкенлер советининъ йыйыны болып оьтти.

Йыйында «Ногайский район» МО администрациясындагы Ясуьйкенлер советининъ председатели Рашидхан Мурзагишиев, район авылларындагы Ясуьйкенлер советлерининъ етекшилер эм агзалары, «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасы Мухтарбий Аджеков, район Депутатлар Йыйынынынъ председатели Руслан Насыров, район депутатлары, авыл муниципалитетлерининъ аькимбаслары, бир неше район организациялар эм учреждениелерининъ етекшилер катнастылар.

Йыйыннынъ куьн йосыгы бойынша Ногай районындагы эсли гражданларды социаллык яктан коршалав эм янъы сайланган район етекшилер мен йолыгыс акында сораптар салынган эди.

Биринши сорап бойынша Ногай район Ясуьйкенлер советининъ председатели Рашидхан Мурзагишиев информациясы ман йыйылганларды таныстырды.

Оннан сонъ ойласувга шыгарылган сорап ман байланыста «Ногайский район» МО администрациясынынъ УСЗН начальниги Аскер Авезов, КЦСОН начальниги Гульфира Капитуллаева шыгып

соьйледилер. А.Авезовтынъ айтувы ман, район УСЗН коллективи эсейген гражданларды социаллык яктан коршалавга айырым эс этеди. Болса да, оларга оннан да толы коьмек этпеге республика бюджетиннен тийисли оьлшемде акша карыжы шыгарылмайтаганы коьп оравлык береди. Сол борышлар 2015-нши йылдан алып йыйналып келеди.

«Ногайский район» МО-сында КЦСОН начальниги Гульфира Капитуллаева райондагы 109 социаллык куллыкшылары авыллардагы 700-ден артык эсли аьдемлерге карав береттаганы, олар ман оьткерилетаган шаралар, исти ийгилендирмеге буршав береттаган маьселелер акында айтып озды.

Йыйын катнасуьвшылары «Ногайская ЦРБ» ГБУ бас врачыннынъ куллыгын юритуьвши Фаризат Межитовадынъ соьйлевин де тынъладылар. Онынъ айтувы ман, район медицина учреждениелери эсли эм карт аьдемлерди тергев эм эмлев уьстинде айырым куллык юрители. Коьбисинше ясуьйкен яшавшылар район больницаасынынъ терапевт, кардиология, неврология боьликлерин-

де эмлендилер. Аьлиги заманларда, больницада яде амбулатория йосыгы ман эмленмеге эби йок карт аьдемлер уьшин, уйде эмлевши 110 стационар ашылган. Ф.Межитовага авыл ерлериндеги медицина куллыкшыларынынъ кыйын акалары, ис аьрекетин акында сораптар бердилер эм ол соларга тийисли яваптар берди.

Йыйында район Согыс, ис ветеранлар советининъ председатели Акманбет Сангишиев, ис ветераны Абейдулла Абейдуллаев, Шуьмлелик школа директоры Омаргаджи Шахбанов шыгып соьйледилер.

Йыйында соьз Ногай район етекшиси Мухтарбий Аджековка да берилди. Ол янъы сайланган район басшылары оьткен 3 ай ишинде эткен куллыклары, район етекшилерининъ республика Оькметти алдында коьтерген маьнели социал-экономикалык сораптары эм келеектеги ийги ис планлары акында хабарлады.

Йыйыннынъ тамамын Рашидхан Мурзагишиев келтирди эм район Ясуьйкенлер совети, ямагат бир тилде болып район етекшилерининъ халк уьшин этип турган хайырлы аьрекетин якламага шаькырды.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

КЕНЪЕС

Ногай районынынъ сораулары шешиледи

Быйылдынъ 24-нши октябринде Дагестан Республикасынынъ Халк Йыйынынынъ Председателининъ куллыгын юри-туввши Хизри Шихсаидовтынъ етекшилиги мен оьткерилген кенъесте Ногай район ямагаты коьтеретаган бир неше социал-экономикалык сораулары ойласылган эди. Соны ман байланыста янъыларда ДР Экономика эм территориаллык оьрленуьв мини-стерствосы тоьмендеги явапларын берген.

Министр Раудин Юсуфов ДР савлык саклав министри Тан-ка Ибрагимов пан бирге быйыл 25-нши октябрде Ногай районы-на келип, «Ногайская ЦРБ» ГБУ-дынъ керекли дарманлар ман кана-гатланувын тергеген. Дурысында да, сол куьнге «Ногайская ЦРБ» ГБУ-да керекли медикаментлер йоклыгы белгиленген. Ол зат ста-ционарда яткан авырувлыларга врачлар язган кагызларга коьре, эмленмеге амал берип, болмаган эм, акыйкатлай да, район ямагаты эм яшавшылары арасында тийис-ли шагынуплар тувдырган.

Район больницасынынъ дар-манлар ман канагатланмаганы алдынгы бас врачы Зармухамед Балигишиевтинъ заманында ок сол аьрекетти онъламаганы ман байланыслы болады. Сол себеп-тен райондагы социаллык нава-сызланувды тайдырув эм дарман-лар ман канагатлав уьшин респу-блика Савлык саклав министр-ствосы больницага энъ керекли дарман препаратларын йиберген.

Учреждениединъ 2017-нши йылдагы финанс аьрекетин тер-гев больницада эмленетаган-лар йылдынъ ызына дейим эмлев стандартларында коьрсетилген дарманларды эм эмлев затларын толы оьлшеминде алаягын аян-лады. Ногай ЦРБ бас врачынынъ ис орынына конкурсты оьткеруьв акында билдируьв мен ДР Савлык саклав министерствосынынъ офи-циаллы сайтында таныспага бола-сыз. Конкурс комиссиясынынъ сырасына (11 аьдем) ДР Аькимба-сынынъ эм Оькиметининъ Адми-нистрациясынынъ управлениеси-нинъ патшалык иси, кадрлар эм патшалык савгалары сораулары бойынша ваькиллери эш кимге бойсынмайтаган экспертлер эса-бында, ДР Ямагат палатасынынъ, республикалык «Дагестан врач-лар ассоциациясы» деген ямагат организациясынынъ агзалары,

солай ок Ногай районыннан ДР Халк Йыйынынынъ депутатлары, «Ногайский район» МО админи-страциясынынъ аькимбасы, Депу-татлар Йыйынынынъ ваькиллери киргистилгенлер.

Эндиги «Ногайский район» МО бюджетининъ 109 милли-он маьнет акша эсабында креди-торлык борышы акында. Быйыл октябрде ДР Финанслар мини-стерствосы «Ногайский район» МО бюджетине 20 миллион маь-нет акша оьлшеминде бюджет кредит коьмегин йиберген. Оннан баскалай, Дагестан Республика-сынынъ быйылгы бюджетинде социаллык-маьнели статьялары бойынша бюджет шыктажлары-нынъ борышларын ябув уьшин 21,3 миллион маьнет акша оьлше-минде субсидия каралган. Аьли-ги заманда 2018-нши эм 2019-ншы ман 2020-ншы йыллардынъ план кезегине каратылган респу-бликалык бюджетининъ проектин аьзирлев бойынша куллык юри-тиледи. Соларда, Дагестан Респу-бликасынынъ республикалык бюджетининъ амалларына коьре, «Ногайский район» МО бюджет-не косымша финанс демевлигин беруьв сорауы да эсапка алынган.

Аьлиги заманда Ногай рай-онында Бораншы, Шуьмлелик, Орта-Тобье, Куьнбатар эм Уьйсал-ган авылларына табиат газы етке-рилмеген. Бу авылларга газ етке-руьв уьшин соларга дейим газ тру-балар тармакларынынъ курылыс-ларын битируьв керегеди. Респу-бликалык бюджетининъ карыж-ларынынъ танькылыгы ман бай-ланыста 2017-нши йылда авыллар ара газ тармакларын курувга акша шыгарув каралмаган. 2018-нши йылга республикалык инвестици-онлык программасынынъ проек-тин аьзирлев эсабында авыллар ара газ тармакларынынъ курылы-сын битируьв уьшин 100 миллион маьнет акша планга киргистилген.

Ногай районынынъ Шуьмлелик эм Орта-Тобье авылларына дейим газ тармакларынынъ курылысын кутарув сорауы 2018-нши йыл-га коьрсетилген акша карыжлары аркасы ман шешилмеге каралады.

Ногай районынынъ авылла-рын электроярык пан тийисли оьлшеминде канагатлав уьшин ДР Коьлик, энергетика, байла-ныс министерствосы «ДСК» ПАО ман бирге «ДСК» ПАО Ногай рай-он управлениесининъ материал-техникалык негизин беркитуьв бойынша керекли шараларды оьт-керуьвди ойласады. Оннан баска-лай, Ногай районындагы элект-роярык эм газ бан канагатланув маьселелерин шешуьв ниет пен ДР Коьлик, энергетика, байла-ныс министерствосы ювык арада ресурс канагатлавшы организаци-ялары ман бирге Ногай районына келип, кенъес оьткерген.

Республикалык инвестици-онлык программасы эсабында Ногай районынынъ Орта-Тобье авылындагы школа курылысына акша карыжы йибериледи. Проект бойынша участка 3 блоктардан туьзилген (окув корпусы, спорт-зал, столовийдан келетаган йылы саьне) школа меканы, котельный, аьр бирусинде 150 кубометр сув сакланатаган от тусуьвге кар-сы 2 резервуар, «Топас» деп атал-ган тазалав алаты эм трансформа-тор подстанциясы орынласады. Бугуьнлерде мунда аьык тоьбе-си мен бирге окув корпусынынъ каркасы курылган, терезе блокла-ры салынган. Курылыс объекти-нинъ смета баасынынъ калдыгы 2018-нши йылдынъ 1-нши янва-рине 112,5 миллион маьнет каде-рине етиспеге болады. 2018-нши йылга каралган республикалык инвестиционлык программасы-нынъ проектинде бу школа мека-нынынъ курылысына 40 миллион маьнет акша йиберилеек. Ол зат окув корпусын кулланувга бер-гендей амал береек. Курылыс объ-екти кулланувга 2019-ншы йылда берилеек.

Ногай районынынъ социал-лык яктан маьнели сорауларын шешуьв бойынша куллык армаган бардырылаяк.

ЮКПАЛЫ МАРАЗ

Тергевсиз калган айванлар болмасын

Кутырув маразы – ол айванларда эм аьдемлерде йолыгатаган оьткир аьлинде оьтетаган юкпалы авырув. Бу мараздынъ сыра-гысында орталык нервлер тармагы заяланады.

Маразды йырткыш кыр айван-лары, боьтен де туьлкилер эм боь-рилер, юктырадылар. Россияда кутырув маразды солай ок канъ-гып юрген ийтлер мен мысыклар да яадылар. Бу авырув Россия реги-онлары арасында Сырт Кавказда, Поволжьеде эм Уралда кенъ яйыл-ган. Ызгы йылларда кутырув мара-зы бойынша эпизоотиялык аьллери Дагестанда да осалланган.

Авырыган айваннан мараз сав айванга оны тислеген шакта силе-кейи мен югады. Аьдемлер коьби-синше, оларды канъгып юрген ийт-лер мен мысыклар тислесе, авы-рыйдылар. Дагестанда бу мараз авырыган кыр туьлкилер, боьри-лер, карыскырлар уьй айванларына шапкынлык этип, оларды тислеген-де югады. Мараз тек сондай йосык пан яйылады.

Авырув тисленген айванда 3-5 куьннен алып йылга дейим, коьби-синше 1-2 айдынъ ишинде оьрле-неди. Авырып баслаган айванлар-дынъ касиети туьрленеди, олар ярыктан уьркедилер, бейили йойы-лады. Оннан сонъ айван куты-рып, онда-мунда урынып баслай-ды, онынъ бувынлары тыртыса-ды эм сонъында коьгалып болмай йыгылады. Авырыган айванлар эмленип болмайды, оларды оьлти-руьв керегеди. Мараздынъ алдын шалув уьшин айванлардынъ иеле-ри соларга ийне урдыртпага керек боладылар. Ийтлерди, мысыкларды саклавдынъ йорыкларын ерли авыл администрациялары белгилеме-ге тийисли. Орамларда эм баска яма-

гат ерлеринде иесиз юрген ийтлер эм мысыклар каравсыз айванлар деп саналадылар эм соларды ыслап капамага тарык болады. Солар-ды ыславды эм капавды ерли авыл муниципалитетлери уйгынламага борышлы. Аьдемлерди ийтлер яде мысыклар тислегендей болса, олар-ды айырып капайдылар эм солар-дынъ артыннан 10 куьн ишинде ветеринар куллыкшылары тергев юритедилер.

Ногай районы еринде бир неше йыллардан бери кутырув мара-зы ман авырыган айванлар белги-ленмеген. Бизим район ветеринар управлениесинде бу маразга карсы малларды аьрекетли аьлде вакцина-циялав ниет пен керек шаклы вак-цина дайым да сакланады. Авырув ман байланыста бир кишкей шек тува калса, биз лаборатория тергев-лерине де карамай, тез арада керек-ли зонадагы баьри малларга да тий-исли вакцинады урамыз.

Соны ман бирге бизим ветери-нар куллыкшылары район малшы-лары арасында дайым да анъла-тув ислерин юритеди. Ветеринар тергевшилери мен бирге койшы-лык бригадаларында ийтлер калай сакланатаганын тергеймиз. Куты-рув мараздынъ алдын шалув ниет пен энъ де бас деп авыл ерлерин-де тергевсиз канъгып юрген ийтлер мен мысыкларды кайдай ды бир йорыкка келтируьв бойынша кул-лык юритпеге керегеди.

М. БАЙМУРЗАЕВ,
Ногай район ветеринар управ-лениесининъ начальниги.

КАСПИЙ ЙЫЛЫ

Балык ыслав аьрекетин оьрлентуьв

Россия балык ыслав коми-тетининъ Куьнбатар-Каспий территориаллык управление-синде управление етекшиси-нинъ орынбасары Магомед Юсуповтынъ етекшилиги мен янъыларда кенъес оьткерил-ген. Кенъесте каспий киль-ка балыгын ыслав аьрекетин оьрлентуьв бойынша шаралар планынынъ проекти ойласыл-ган.

Кенъесте Дагестан Респу-бликасы бойынша Россия ФСБ Япсар управлениеси-нинъ ваькиллери, «Касп-НИРХ» Дагестан филиалы-нынъ куллыкшылары, балык

ыслав организацияларынынъ басшылары эм байыр пред-принимательлер ортакшылык эткенлер.

Шыгып соьйлегенлер тенъыз ягасындагы килька-ды ыслав аьрекетин оьрлен-дируьв уьшин Махачкала-дан Кизляр районына дейим Каспий тенъиздинъ ягасын-да балык ыслав 35 алатларын салув кереги акында айтып белгиледилер. Сонынъ аркасы ман йыл сайын 3,5 мынъ тон-нага ювык килька ысламага амал тувады.

Оннан баскалай, майша-бак (сельдь) балыгын ыслав

уьшин онавдан артык сувга тасланатаган сеткалар салув мундай кепли балыктынъ тагы да 1000 тоннадан арты-гын ысламага багайт береек. Болса да, специалистлердинъ айтууларына коьре, сол зат-ты аян этуьв уьшин «Балык ыслав эм сув биологиялык ресурсларын саклав акында» деген Федераллык законы-на туьрленислер киргистуьв керегеди. Соны ман бирге «Дагестанский» заповедниги-нинъ эм «Аграханский» таби-ат заказнигининъ япсарларын кайтадан карастырув акында маслагат этилиндди.

Кенъесте коьтерилген баь-ри маслагатлар да ойласылып каралак эм каспий килька-дынъ эм баска туьрли сув био-ресурсларын ыслав аьрекетин оьрлентуьв шаралар планы-нынъ проектине киргистилеек.

Кенъесте солай ок тармак уьшин тагы да бир неше маь-нели сораулар ойласылды. Солардынъ ишинде сув био-ресурсларын кулланувшылар уьшин электронлы ветеринар сертификатлар тармагын кул-ланувга беруьв акында соров да бар эди. Ол зат 2018-нши йылдынъ 1-нши январиннен алып ислеп баслаяк.

ТУКУМ БЕЛГИСИ АКЫНДА

Ойлап шыгарылмаган тарихлер. Тамга.

Экспедициямыздың мыратларының бириси болып, мага аьлиги замандагы ногай маданиятында кайдай зат ногайларды баска халкларыннан баскаландыратаганы, ногайлардың аьвелгисинде тувыл, XXI оьмиринде де яшап келетаган не зат бар экен, деген сораына явап таппага керек эди.

Экспедицияга дейим мен ногайлардың доьнуьви эм ногай маданиятының сакланув оьлшемлери акында билмейтаган эдим. Эгер официаллык байрамларда, йылда бир неше кайта йогары соьзлер мен айтылган маданияттың оьрленуьви акында халк йырлары эм ятлавлары болмаган болса, ногай дуньясы йок деп, айтпага да болаяк эди.

Дагестан Республикасында орынласкан Терекли-Мектеб авылында ногайлар яшайтаган ерлерде ййы конакта болатаган оьз миллет театры бар. Эгер Терекли-Мектеб авылында аьлиги заманның театры, кинотеатры, спорт дворечи болган болса, куьрес аьллеринде, миллет театрына бек авыр болаяк эди. Ол зат театр куллыкшыларының осал куллык этуьвинен тувыл, аьр бир несилге аьлиги, оьз заманындыкы керек болады. Миллет театры сол талапларга келиспегени де, яслар осал болганнан тувыл, яшав алдыга шалт адымлавы ман байланыслы.

Болса да, ногай дуньясының, оны терен аьвелгиден тартып аькелген эм аьлиги заманда оьзин сенимли сезген, дайымлык бир белгиси бар. Ол тукум белгиси – тамга болады.

Тамга ман ногайлар коьшип-конып юрген яшавыннан алып пайдаланып баслаганлар. Коьшип-конып юрген халкта дайымлык уйи болмаганнан себеп, яшаган термелеринин орынын йылда бир неше кере авыстырып келгенлер. Сонын уьшин ерди белгилемеге, азбар яде сондай баска белги керекпеген. Сонын уьшин кимнин малы, уйи, отлагы экенин белгилеп коьрсеткен эм яьны ерлерге коьшкенде, маьнесин йоймаган бел-

ги керек болган. Сол затка казыкларда кесилген, малга ойылган, термеде белгилеген, ис савытын, казан аякта коьрсетилген тамгалар келисли болган. Тамга тек байыр затларды белгилевге тувыл, тукум байланысларының, белгиси болды. Сонын уьшин сол белгиди кийимге, ярасыклав алатларга, савыт-садакка, байракка, баска болып, сын тасларга ойып салганлар.

сиялык яде Алтын Ордадан шыккан литва бай тукумларының гербларында суьвретенген. Мысалы, Глинский тукумы аьскер басшысы Мамайдан кеткен эм ога Иван Грозныйдың анасының да катыслыгы болган.

Ногай халкында тамгадың совет заманларында да оьз маьнеси болган. Тамга ман ералма шашув ерлерин, баска аьеллерге куланувга берилген савытын, казанды белгилегенлер.

Экспедицияга аьзирлик коьрувимде, мен биринши кере тамгады бир кыскакылдың WhatsApp суьвретинде коьрдим. Оьзинин суьвретинин орынына ол кайдай да бир сызыклы суьвретти салганы мени сейирге калдырды. Ол – мангыт тамгасының белгиси эди.

Тамга коьклик сиселеринде ябыстырылады, телефонларда болады, компьютер касында илинип турады.

Тек уйлеринде саклап коймай, коьрсетпеге коркпай, тойларда, маданият амаламаларда, оьз тамгалары коьрсетилген кишкей байрактар аькеледилер. Тамга тек ябыстырылып калмай, кумашта, савытта ясалмага, йиптен тигилмеге, согылмага, темирде ойылмага да болады.

Савлайын алганда, ногай тукумларының саны коьп тувыл. Ногай аьлими А-Х.Ш.Джанибеков олардың санын 50-ге дейим айырып белгилеген. Эгер эки аьдем туьрли регионларда яшаса да, тамгасы бир болса, олар бир-бирине кардаш деп саналадылар. Канда катыслык болмасын деп, бир тамгады юриткен кардашлар арасында аьел курмага ярамайтаган болган.

Тамга – ол тукум акында эстелик болып калмай, ногайлар уьшин бек маьнели, оьктемли, аявлы болып калады. Тамга аьлиги замандагы ногай маданиятының айыргысыз кесеге болады.

Ногайды тамгасыз коьз алдына аькелуьв бек кыйын. Сол зат ногай халкының коьшпели маданияты ызсыз йок болмаганы акында шайытлап келеди.

СЕРГЕЙ ЧЕБАНОВ.
(Ызы болаяк).

ОБЪГЕРИС

Халк маданиятының куьнинде

Ногай халкымыздың ваькиллери элимиздин туьрли муьйислеринде яшайдылар. Айтпага, ясларымыздың коьбиси Ханты-Мансийск областинин Сургут каласында куллык этип, сол алыс сырт еринде яшав суьрип келедилер. Алыс яктарда болса да, олардың аьр бирисинин юрегинин туьбинде оьз ногай халкы, тувган ери, онын бай тарихи маьнели орынды тутып келеди.

Бу йылдың караша айдың 18-нши куьнинде Сургут каласының маданият орталыгында ногайлар уьшин уйкен маьнеси болган оьзгерис уйгынланып оьтти.

Шатлыклы шара Сургут каласының ногай яслар соьзының уйгынланганы бир йыл болганына багысланган эди. Сургут каласында мундай байрам биринши кере озгарылды. Сургут каласында эм онын тоьгерегинде орынласкан авылларда яшайтаган ногайлар, заман тавып, ногай халкының маданияты ман, кызыклы аьдемлер эм олар-

дың оьнерлери мен, туьрли ерлерден келген ногайлар ман ювык таныспага келген эдилер. Шарады миллет кийимлерин кийген кызлар, суьвретлер выставкасы, ана тилинде ятлавлар, йырлар ярасыкладылар.

Шарады зейинли суьвретши А.Койлакаев ашты. Ол оьзинин терен маьнели суьвретлери мен конакларды, калашыларды таныстырды. Ййылганлар ногай суьвретшидин суьвретлерине йогары баа бердилер. Баска болып, конакларга деп, ногайдың бай асханасы да коьрсетилди. Конакларга деп туьрли ногай аслары аьзирленген эди. Ногай миллет аслары да байрамга туьрли туьсли бояктарды косып, ййылганлар коьнйилине йылуьвлыкты косты.

Байрамга балалар бавыннан кишкей саьбийлер де оьз оьнерлери мен аз болса да, косымын эттилер. Олар туьрли ятлавлар айтып, йырлар йырлап, байрамга келген конакларының коьнйилин коьтердилер.

Выставкада миллет кийимлери, кыскакыллардың ярасыклыктары, ногай шаирлердин, тарихшилердин ана тилинен kitapлери, журналлар эм миллет саз алаты – домбыра маьнели орынды алган эдилер.

Ногай ясларымыз оьз куьшлерин спорт тармагында да сынадылар. «Табан тирес» деген миллет ногай ойыны кызыклы аьлде оьтти. Халкымыздың яс шаирлери Ш.Айтуьганов, З.Темирбулатова да ййылганлар ман оьз шыгармалары эм халкы акында юрек туьбиндеги ойлары ман боьлистилиер.

Ногай яслар соьзының аьрекетине оьз разылыгын билдирип, «Ногай Эл» ямагат организациясының етекшиси К. Чатырбаев, сыйлы ясуьйкенлеримиз Т.Сатыров, Н.Абдулхамитова, суьвретши А.Койлакаев эм сондай баскалар ортага шыгып соьз айттылар. Байрамга келген конакларга Сургут каласының ногай яслар соьзының агзасы уйкен разылыгын билдирди. Мундай шаралар аьдетке кирип, тувган ериннен алыста болган аз санлы халкымыз келеекте де коьп кере ййылысаягына сенимлигин билдирди.

Шарадың соньында ногай йырлаьшыларының ортакшылык этуьви мен шатлыклы концерт оьтти.

Бу маьнели оьзгерис ййылган аьр бир ногайдың юрегинде оьз миллети, онын бай тарихи, маданияты, санияты, адабияты уьшин оьктемлик сезимлерин тувдырды.

Г. НУРДИНОВА.

Суьвретте: шарадан коьринис.

БИЛДИРУЬВ

Ислеমেге суьйсенъиз

Крым Республикасының Керчь каласында куллык этпеге аьел керегеди. Ога турмага ер эм ис борышларын толтырув уьшин авто-

колик бериледи.

Баьри затты тоьмендеги телефонга зань согув ман билмеге боласыз: +79787116045

ФОЛЬКЛОР

Юмактар

*Уй тоьбединъ басына
ярты калакай таслады.*

(Ай).

*Биреви соьйлейди, экеви
карайды, экеви тыньлайды.*

(Авыз, коьз, кулак).

*Пеш толы боьрек, орта
сында калакай.*

(Юлдызлар, ай).

*Отыз кардаш, бири ятып,
бири туьрип кетер.*

(Айдың отыз куьни).

*Аягы ерге тиймейди, коьзи
куьнди коьрмейди.*

(Балык).

*Бир атым бар, таныган да
минеди, танымаган да мине-
ди.*

(Босага).

*Доьрт агай йолга шыккан-
лар, эки артта, эки алдыда,
алдыдагылар озбайды, арт-
тагылар калмайды.*

(Доьрт тегершик).

*Ак кой туьрип кетти, кара
кой ятып калды.*

(Ер, кар).

*Бир куьзгим бар капаклы,
эки ягы шапаклы.*

(Коьз).

*Бир кишкенекей ак боькие,
ишинде эки туьрли сувы бар.*

(Юмыртка).

*Байтал тас табар, тас
кулын табар, кулын таска иер-
мес, байталга иерер.*

(Юмыртка).

Кара сыйыр баьрин де

йыгар.

(Кеше).

Асты сув, уьсти от.

(Шырак).

Сув ишинде майлы кайыс.

(Суьлик).

*Уй ишинде бир терек,
оның басы эбелек.*

(Сыпыргыш).

*Узын бойлы, туьлки боьр-
кли.*

(Камыс).

*Тартпалардан тартылган,
тарткан сайын сызгырган.*

(Кобыз).

Ногай халк ярыкландыруьшысы, фольклоршы А-Х.Ш.Джанибеков халк авызыннан ййып алган.

РЕШЕНИЕ

16 СЕССИИ 3 СОЗЫВА ДЕПУТАТОВ СЕЛЬСКОГО СОБРАНИЯ

МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ «СЕЛЬСОВЕТ КАРАГАССКИЙ»

НОГАЙСКОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

«14» сентября 2017 г.

О внесении изменения в бюджет по видам классификации по МО СП «сельсовет Карагасский»

Заслушав обсудив представленную справку № 90 об изменении сводной бюджетной росписи местного бюджета и лимитов бюджетных обязательств на 2017 год сессия депутатов сельского собрания МО СП «сельсовет Карагасский»

РЕШАЕТ

1.Внести изменения в доходную и в расходную часть бюджета по главам, разделам, подразделам и статьям бюджетной классификации

КБК Доход	001 2024 0014100000 151	сумма	1187263-00
КБК Расход	001 0409 1530020760 243		1187263-00
2.Опубликовать (обнародовать) настоящее решение на страницах общественно-политической газеты «Голос степи»			

Мамаев К.З.

Бюджет по доходам администрации МО СП «сельсовет Карагасский» Ногайского района РД на 2017 г.

18210102021011000110	Налог на доходы физических лиц с доходов, облагаемых по налоговой ставке, установленной пунктом 1 статьи 224 Налогового кодекса Российской Федерации	64000
18210503020011000110	Единый сельскохозяйственный налог	40000
18210601030101000110	Налоги на имущество	75000
18210606013101000110	Земельный налог, взимаемый по ставкам, установленным в соответствии с подпунктом 1 пункта статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации и применяемым к объектам налогообложения, расположенным в границах поселений	250000
00111105025100000120	Доходы, получаемые в виде арендной платы за земельные участки, а также средства от продажи права на заключение договоров аренды за земли,находящиеся в собственности поселений(за исключением земельных участков муниципальных и автономных учреждений)	2301000
00111705050100000180	Прочие неналоговые доходы	100000
	Итого собственных доходов	2830000
00120201001100000151	Дотации бюджетам поселений на выравнивание бюджетной обеспеченности	396219
00120201001100000151	Субвенции бюджетам на осуществление первичного воинского учета на территориях,где отсутствуют военные комиссариаты	118000
00120240014100000151	Дорожный фонд	1187263
	ВСЕГО ДОХОДОВ	4531482,00

Глава администрации МО сельское поселение «сельсовет Карагасский» Мамаев К.З.

Бюджетная роспись (расходы) с изменением						
Дата 14.09.2017						
Документ, учреждение	Вед.	Разд.	Ц.ст.	Расх.	КОСГУ	Сумма на 2016 год
Заработная плата	001	0104	8830020000	121	211	674 300,00
Начисления на выплаты по оплате труда	001	0104	8830020000	129	213	229 870,56
Прочие выплаты	001	0104	8830020000	242	221	10 000,00
Транспортные услуги	001	0104	8830020000	244	222	20 000,00
Прочие работы,услуги	001	0104	8830020000	244	226	527 558,22
Увеличение стоимости материальных запасов	001	0104	8830020000	244	340	50 000,00
Прочие расходы	001	0104	8830020000	851	290	20 000,00
Прочие расходы	001	0111	9990020670	852	290	20 000,00
Заработная плата	001	0113	9980021010	111	211	319 800,00
Начисления на выплаты по оплате труда	001	0113	9980021010	119	213	98 550,00
Прочие выплаты	001	0113	9980021010	242	221	10 000,00
Транспортные услуги	001	0113	9980021010	244	222	20 000,00
Прочие работы,услуги	001	0113	9980021010	244	226	70 000,00
Увеличение стоимости материальных запасов	001	0113	9980021010	244	340	30 000,00
Заработная плата	001	0203	9980051180	121	211	90 600,00
Начисления на выплаты по оплате труда	001	0203	9980051180	129	213	27 400,00
Коммунальные услуги	001	0503	9996000100	244	223	188 930,12
Транспортные услуги	001	0503	9996000200	244	222	20 000,00
Прочие работы ,услуги	001	0503	9996000300	244	226	119 019,00
Прочие расходы	001	0503	9996000300	244	290	50 000,00
Прочие расходы	001	0409	1530020760	243	225	1 187 263,00
Увеличение стоимости материальных запасов	001	0503	9996000300	244	340	
Прочие расходы	001	0503	9996000300	851	290	25 000,00
Прочие расходы	001	0503	9996000300	852	290	20 000,00
Прочие расходы	001	0503	9996000300	853	290	20 000,00
Заработная плата	001	0801	2020200590	111	211	516 900,00
Начисления на выплаты по оплате труда	001	0801	2020200590	119	213	167 041,00
Прочие работы, услуги	001	0801	2020200590	244	226	75 000,00
Увеличение стоимости материальных запасов	001	0801	2020200590	244	340	
Прочие расходы	001	1102	9995120000	244	290	20 000,00
Увеличение стоимости материальных запасов	001	1102	9995120000	244	340	
ВСЕГО РАСХОДОВ				4 627 231,90		

Главный бухгалтер: Кошанова А.А.

ЭСТЕЛИКЛИ КУЫН

Бирев де мутылмаган

Йыл сайын Россияда 3-нши декабрьде, элимизде эм онынъ кырында согысларда ян берген россия эм совет аскершилериимизди эскерип, Белгисиз аскерши куьни белгиле-неди.

1966-ншы йыл 3-нши декабрьде Москва каласынынъ туьбинде фашист аскерлерди бузгыншылавынынъ 25 йыллыгын белгилеп, кардаш камырыннан белгисиз аскершидинъ мейити шыгарылган эм шатлыклы аьлде Кремль туьбинде койылган.

Белгисиз аскершилер куьнине багысла-нып, туьрли эстеликли шаралар озгарылады. Кардаш камырларга гуьл байламлар салып, мектеблерде йигитлик дерислер озгарып, окытувшылар эм окувшылар бизге тыныш-лык аькелуьв уьшин ян берген баьтирлерге сый этедилер.

МЕРЕКЕ

Оьткен оьмирдинъ энъ яркын оьзгериси

Уллы Октябрь социалист революциясынынъ 100 йыллыгы алдында Ногай район маданият уьйинде бу эстеликли оьзгериске багысланган шатлыклы концерт болып оьтти.

Концерттинъ алдында йыйылганларды Октябрь революциясынынъ 100 йыллыгы ман КППРФ Ногай район комитетининъ 1-нши секретари, КППРФ Дагестан рескомынынъ секретари, ДР Халк Йыйынынынъ депутаты Мурзадин Аве-зов кутлады.

– Бугуьнлерде сав дунья Уллы Октябрь соци-алист революциясынынъ 100 йыллыгын белгилейди. Юз йыл артта элимиздинъ кыйыншылары револю-циядынъ Кызыл байрагын коьтгергенлер. Революция оьз-оьзиннен болмаган. Ол Россиядынъ кыйыншы халкынынъ оьмирлер бойы тынышлыкка, тенъликке, байлар корлыгыннан боса-нувга, аьдем намысын кор-лавды токтатувга каратыл-ган куьресининъ сырагысы болады, – деди оьз соьзин-де М.Авезов.

Муннан сонъ М.Авезов КППРФ Ногай РК секре-тари Абрек-Заур Лукма-новка, партия ветеранла-ры Зейнадин Османовка, Абейдулла Абейдуллаевке, Акманбет Сангишиевке, Эльмурза Саитовка, Заур Муллаевке, Сталинат Зар-гишиевага, Николай Кур-манбаевке, Нина Халило-вага, Мавли Бекбулатов-ка, белсенли район ком-мунистлери Шагидулла Торпиковка, Зарема Ораз-баевага, Сапиет Межито-вага, Сапиет Зарманбето-вага Октябрь революция-сынынъ 100 йыллыгынынъ сыйына КППРФ ЦК атын-нан шыгарылган мерекели медальлер тапшырды.

Уллы Октябрь социа-лист революциясынынъ халклар ара маьнелиги акында «Ногайский рай-

он» МО администрация аькимбасынынъ орынбаса-ры Баймагомед Ярлыкапов шыгып соьйледи.

– Октябрь революция-сы – ол оьткен ХХ оьмир-динъ энъ яркын оьзгериси. Бу революция дунья тари-хинде уьйкен ыз калдыр-ган аьлиге дейим, неге десе сонынъ акында эрислесеу-влер кутылмайды. РФ Пре-зиденти Владимир Путин: «Биз оьз тарихимизди мут-пага керек тувылмыз», – деген. Сол себептен биз Октябрь революциясын, онынъ кайгылы бетлери мен бирге уьйкен енъуьвле-рин мутпага керек тувыл-мыз. Октябрь революция-сы элимизди космоска дей-им оьр коьтерди, онынъ коршаланув тармагын бер-китти, патшалыгымызды индустриаллы патшалыкка айландырды. Бу революци-яга эндигиси кайдай белги-лер беруьвлерине де кара-мастан, онынъ маьнелигин бирев де сызып тайдырма-як, – деди Б.Ярлыкапов.

Муннан сонъ район маданият аьрекетшиле-ри мен аьзирленген бай-рам концерти болды. Кон-цертте район хоры, «Айла-най» патшалык фольклор-этнографиялык ансамбли, патшалык ногай драма теа-трынынъ актерлары, йыр-лавшылар Зульфия Аджи-геримова, Аминат Кудай-бердиева эм баскалар кат-настылар.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

30 НОЯБРЬ 2017 йыл

«ШОЫ ТАВЫСЫ»

5 БЕТ

Халкымызга алал кыйынлары тийген

Озган юйыллыктын эллини йыллары – ногай тарихинде терен ызлар калдырган йыллар, неге десе ногай яслары, кызлары Терекли-Мектеб орта мектебин, Кизляр, Грозный калаларында педучилищеди окып тамамлаган йыллары эди.

1954-нши йыл май айдын ызы, июнь айдын басы, Терекли-Мектебте етинши классты биткен ногай кызлардын арасыннан бир неше кыймас-кызлар медучилищеде окумага, орта билимли медициналык куллыкшылары болмага ниетленедилер. Ногай яслардын, кызлардын арасында олар медучилищеде окумага талап эткен биринши ногай кызлары.

Ногай кызлардын ниетлерин окытувшылары да, уйдеги ясуйкенлери де макул коьредилер.

1954-нши йыл август айдын ызгы куьнлери. Грозный каласы. Медучилищеде сынавлар тамамланган. Яслыгына карамай, медучилищеде окыймыз деп, йигерли ногай кызларымыз баьри сынавларды да 4 эм 5 белгилерге берип, медучилищеде туьседилер.

Сол йыл бизим район яшавшылары ногай яслары, кызлары медучилище, институтларга туьскенлерине кайтип куьзленип юргенлери, тек буьгуьн болгандай, эсимде. Сол 1954-нши йыл ногай ясларына, кызларына хайырлы, куьзели йыл эди, неге десе педучилищеде окыйтаган ясларымызга, кызларымызга медучилищеде, институтта окумага туьскен ясларымыз, кызларымыз да косылдылар. Олар ким десенъиз, медучилищеде окумага туьскен ясларымыз, кызларымыз Асиет Койбакова (Аракчиева), Асиет Акмурзаева (Тагланова), Рабият Мурзаева (Муратова), Кумисхан Рахмедова (Янмурзаева), Танъбийке Коккозова (Кулунчакова), Савкат Арсланова (Насырова) эдилер. Бизим кызларымыз медучилищеде аьруьв окувлары ман, эдаплыгы ман баскаланып, медучилищединъ ямагат яшавында (физкультура, спорт, художественность) белсенли ортак-

шылык этуьви мен сый-абырай да казанганлар.

1970-нши йыл Грозный каласындагы медучилищеге 50 йыл толады. Сол мерекеге багьсланган байрамда эм куьзели кешликте бизим медучилищеди биткен кызлардын сырасыннан Кумисхан Рахмедова, Рабият Мурзаева эм Танъбийке Кулунчакова ортакшылык эттилер.

Кызларымыздын арасыннан медучилищединъ Сый китабине Кумисхан Рахмедованын аты да эстелик болып кирген.

1957-нши йыл алты ногай кызлары медучилищеди уьстинлик пен тамамлап, август айда район эмлев уйинде, авыллардагы фельдшер- акушер пунктларында исле-меге де шыгады. Кызларымыз бир куьп болып исле-меге келгенде, районымыздын яшавшылары куьзленип юрген куьнлери эм ясуйкенлеримиз «Шоьллимизге куйып явган ямгырдай болып, биринши медицина кесписи болган кызларымыздын аяклары ярассын», – деп Кудайымыздан тилек тилегенлери буьгуьнге дейим де эсимде. Минне соннан бери 60 йыл кетти. Биринши медициналык кеспилери болган ногай кызларымыздын 60 йылдын ишинде оз халкына алал кыйынлары тийгенине, биз кайбиримиз де шайыт шыкпага боламыз.

Авыл яшавшылары оларга, бизим «доктор» кызларымыз деп айтатаган эдилер.

Яс специалистлер исле-баслаганда, биринши куьнлериннен алып, терен билимли эм яс болса да, озлерининъ сайлаган кесписине ие экенлерин уьстинлик пен коьрсет-тилер. Районымыздын сол йылларда бас врачы Р.Заргишиев пен (яткан ери ярык болсын) коьресе калсак, ол фельдшер, акушерка болып кул-

лык этетаган кызларымызды мактап туратаган эди. Баслап олардын коьбиси авылларда, айтпага, К.Рахмедова – Орта-Тоьбе авылында, А.Акмурзаева – Карагас авылында, А.Койбакова – Куьнбатарда, Т.Кулунчакова – Уьйсалган авылында, Р.Муратова – Кумлы авылында, С.Арсланова – Терекли-Мектеб авылында фельдшер- акушер болып иледилер.

Сонъ район больницамызда янъы ис орынлары ашылганда, олардын арасыннан бир нешевлери окумага 5-6 айлык курсларга кетип, янъы специалист болып, больницамыздын эмлев алын оьрге коьтердилер. Бир неше мысал да келтирейим. К.Рахмедованы район больницасына акушер этип аладылар. 29 йыл район акушеры болып ислеген сонъ, ол больницамызда молочный кухня ашылганда, оны етекшилеп келеди. Р.Мурзаева физкабинетте исле-баслаган. Кыймасларынынъ арасыннан С.Арсланова медициналык институтта окувын бардырады.

Яс специалист кызларымыз районнынъ ямагат яшавында да ортакшылык этип келедилер. К.Рахмедова 1965-нши йыл парторганизация секретари, 1966-ншы йыл республиканынъ партия конференциясынынъ катнасувшысы, хатын-кызларга багьсланган конференция бойынша эки кере делегаты болган.

Кыскажылылардын эткен кыйынларына район етекшилери де эм ДР Савлыкты саклав бойынша министерствосында да терен маъне бердилер. Олардын арасыннан бир нешевлерине окьимет баргысын да тапшырадылар. Айтпага, К.Рахмедова 1973-нши йыл ДР Савлыкты саклавынынъ отлични-

ги, РФ эм республиканынъ сыйлы доноры, Терекли-Мектеб авыл советининъ ясуйкени, авылдын кыскажылылар советининъ агзасы, ис ветераны болады. Биринши медициналык кеспилери болган ногай кызларымыздын Ногай шоьлине алаллыгы тийген кыйынларына халкымыз ак юректен разы. Олардын арасыннан ахьрет уйлеринде ерлескенлердинъ яткан ерлери ярык болсын, кыйынларын Алла-Таала савапка язсын. Буьгуьнлерде ял алып, балдан таьтли уныкларынынъ куьзлерин коьрип турган биринши медициналык кеспи-

лери болган ногай кызларымызга ден савлык, узак оьмир, халкына алал тийген кыйынларын Кудайымыз савапка язсын.

А. АРСЛАНОВ,
медициналык илмилерининъ кандидаты, доцент, ДР-нынъ ат казанган врачы, СССР Савлыкты саклав тармагынынъ отличниги.

Суьвретте: медициналык куллыкшылары Асият Акмурзаева, Савкат Баетова, Асиет Койбакова, Рабият Мурзаева, Танъбийке Кулунчакова, Кумисхан Рахмедова.

ОКУВШЫ ОЪЗ ОЙЫ МАН

Шебер, бай, ярасык

Бизим ногай тилимиз – туьрк тиллерининъ энъ бурынгы, шебер, бай, ярасык дегенлерининъ бириси. Аьр бир аьдем оз журты ман, тили мен октемсип яшамага керек деп ойлайман. Бу куьнлерде туьрк тиллерининъ бир нешевлери оьмирге йойытылып кеткен болса, бизим тилимиз аьли де туры, эм сол баалы тилимизди йойдырма- маска шалыскан аьдемлер де, ярдамшылык та йок болса да, савлай неше мынълаган халкымыздан тек бир неше аьдем сол тилди саклав давын юритеди.

Коькирегин коьтерип, орамларда юргенлер коьп, ама сол кыйын, бир пайдасын да коьрмеген куллыкты юритуьв бизим бизнес, акшалык дуьняда каьыргадан аьлемет болып коьринеди. Арада бир ногай тили мен байланыслы туьрли шаралар озгарыладылар. Янъыларда КЧР Ногай районынынъ Эркин-Шахар авылында сондай шара озды. Сол шарада мен де ортакшылык эттим эм оз планларым ман боьлистим. Оннан баска болып, сонда ногай тил язылувынынъ ортак йорыкларын туьзуьв уьстинде куллык юритпеге заман келгени акында айттык, неге десе ногай тилинде коьзлердинъ язылувында коьп эрисуьвлер болады.

Янъыларда «Шоьл тавысы» газетанынъ 36-ншы номеринде «Азан шала ма яде азан шалындыра ма?» деген Я.Кудайбердиевтинъ макаласын окьидым. Сол айтылувлардынъ кайсысы дуьрыс экенин излев керек, неге десе ол коьз бизим аьлиги соьйлевде ййы кулланылады. Н.А.Баскаковтынъ «Ногайша-орысша соьзлизгинде» ол «Азан шаькуьв» деп язылган, ама «азан» деген соьз оззи «намаз кылуьва шаькуьв» деген маънеди билдиреди. Эм, меним ойымша, «азан шалуьв» деген маънеси дуьрыс деп ойлайман. «Шалуьв» деген соьз келиспейди деп те эсиме келмейди. Дуьрыс, ол соьздинъ бир неше маънеси бар, бизим бай ногай тилимизде ондай «коьп маънели соьзлер» бек коьп. Ол соьзлердинъ аьр бириси янындагы соьздинъ маънесине коьре аьнланылмага керек. Оларга биз, ногай тил окьитувшылары, «соьз байланысы» деймиз. «Коьп маънели соьзлер» бизим тил байлыгымызды аян коьрсетеди.

Ногай тилимизге баска тиллерден келген соьзлердинъ язылувын тергев де уйкен маъселе. Ногай тил мен каьр шегетанлардынъ биригуьвин туьзуьв керек деп ойлайман. Олар бизим тилимиздинъ сора-лары ман, маъселелери мен каьр шекпе-

ге тийисли, эм онынъ керегин биз буьгуьн аьруьв аьнлаймыз.

Ногай тилимизди оьстиреек уьшин бек коьп янъы, дизайнлы, приоритетли затларды аьзирлеьтирман – балалар бавларына, окув ме- канларына, тек басында акша ягыннан ярдам керек.

Экиншилей, халкымыздынъ ногай тилимизди уьйренуьви, окувы акында айткым келеди. Ногай тилимиз, туьрк тиллерине кирип, 40-ка юьв халкларга тил ягыннан юьвк болады, ол – балалардынъ келеек яшавында кайдай ийги коьсим, октемлик, бек керекли зат. Коьп тиллерди билуьв аьдемнинъ сыйын коьтереди, тил мен онынъ маданияты да байланыслы болып, баска эллердинъ акында да билдиреди. «Неше тилди билсенъ, сен сол шаклы аьдемсинъ» деп босына айтылмайды.

Ногай тилимиз бен ногай адабиятымыз, тарихимиз, маданиятымыз, яшавтурмысымыз байланыслы, сонынъ уьшин де ногай тилимиздинъ оьрленуьви мен бу баьри затлар да йогары коьтерилеек. Аьр бир аьдем, теректей болып, оз тамырларына ысланув, таянуьв керек.

В.ЛУКМАНОВА,
Орта-Тоьбе авыл мектеби.

ВЕНЕРА ЛУКМАНОВА

Ногай тилим

*Ногай тилим, ярасыклы, суьйген тилим!
Эситкенмен сени солай бесиктен,
Ногай тилим,
бердинъ мага уьйкен билим!
Шебер тилим,
байсынъ сен тарихинъ мен.*

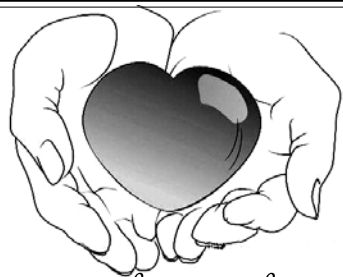
*Тек неге ди, баска халклар соьзине
Туьйистирип, катыстырып коьрдилер?
Ногай тилимди мутадылар озьинде –
Коьп ярасык соьзлеринъди коьмдилер.*

*Кайда кетсем, сонда ногай тилимди
Сагынаман, распага бек заьр болып,
Ногай тилимди эситсем ок синълимди
Мен коьргендей, суьйинемен кенъ толып.*

*Соьйле деп сен, тилим, мени сыйладынъ,
Сол тилим мен бойды алдым, коьркимди.
Ногай тилди берип мени сыйладынъ,
Мен де сага тар байлайман коьньилди.*

*Ногай тилде соьйле-меге суьмемен!
Шоьллимиздинъ ярасыгын коьрсеткен.
Коьгоьленнинъ басын сыйтап кеземен,
Коьрнекленип ногайымда оьрленген.*

Ахшылык - аяр кисидинъ иси

Саваплык

«Ногайский район» МО УСЗН эм КЦСОН бети

УСЗН

Туърленислер беркитилген

«Ногайский район» МО-сында Яшавшыларды социаллык яктан коршалав управлениеси Дагестан Республикасынынъ Оькиметининъ карарына (02.12.2016 й. № 374) коьре, турак уй буйымларын тоьлев йосыгына туърленислер киритилген. Сол туърленислерге коьре, ортак авырув сакатларга, бала заманнан алып сакатларга, сакат

балаларга тоьлевлер, ай сайын электрояркка эм газга тийисли акша тоьленгени акында квитанциялар аькелген сонъ, берилеек. Эгер 6 ай узагында квитанциялар аькелнимесе, тоьлевлер берилмейди. Тоьлевлерди кайтадан туьзетуьв уьшин Яшавшыларды социаллык яктан коршалав управлениесине керекли документлер аькелнинъиз.

Аьр бирисининъ коьнъилин таппага сьуемиз

25 йыл узагында 3-нши декабрьде сакатлар куьни белгиленеди. «Россия Федерациясынынъ сакатларын социаллык яктан коршалав акында» федераллык законына коьре, сакатларга Россия Федерациясынынъ пенсионлык фонды ман ай сайынлык тоьлев бериледи, турак уй уьшин тоьлев 50 процентке дейим туьседди. Солай ок, «Патшалык социаллык ярдамы акында» федераллык законы аьрекетлейди. Сол закон бойынша сакатларга социаллык буйымлар, тегин медициналык ярдам, санаторлык-курорт путевкалар бериледи.

Турак уй алмага сакатлардынъ туьрли категориялары кайтарылмайтган субсидиялар ман аьжетсизленедилер. Турак уйлерин йок сакатлар эм сакат балалары бар аьеллер эсапка алынадылар эм турак уй мен аьжетсизленедилер. 2005-нши йылдынъ 1-нши январине дейим эсапка туьскен аьдемлер законга коьре турак уйлер мен аьжетсизленееклер.

2017-нши йылда Яшавшыларды социаллык яктан коршалав управлениеси кайтарылмайтган субсидияга шайытлама Кумлы авыл яшавшысы, ортак авырув сакаты Шарифат Исламалиевна Ваисовага тапшырган.

Бизим управление сакатларды «Доступная среда» патшалык программа бойынша аьжетсизлейди. Сакатлардынъ ишинде ислеп болатанлар аз тувул. Бу соравдынъ социал-экономикалык маьнеси бар, неге десе эл арасында ислеп юрген сакат аьдемлер, оьзлерин баскалардан кем коьрмей, толы яшав ман яшайдылар. Сакат аьдемлерди коьтергишлев – бизим маьнели борыш.

2017-нши йыл Яшавшыларды социаллык яктан коршалав управлениеси бир сакат аьдемди куллык пан аьжетсизлеген, сол коллективте 15 аьдем ислейди, олардынъ экеви – ортак авырув сакатлары.

М. ЯНГИШИЕВА,
УСЗН 1-нши разрядлы специалист.

КЦСОН

Халк йырлары – миллет байлыгы

Ань – аьдем янын тербияладынъ энъ маьнели кеби болады. Халк аньы – айырым халктынъ миллет эси, миллеттинъ айырым нышаны, несилдинъ несил мен байла-

нысы. Халк эм классикалык аньды бир баска ман да тенълестирип болмаймыз, солардынъ аьр бириси юрекке тийип, эмлев исин де этеди десек, оьтирик болмас.

«Ногайский район» МО-сындагы КЦСОН-нынъ куьндизги ял алув боьлигининъ куллыкшылары ис аьрекетлерине коьре аз куллыклар этпейдилер. Казан айдынъ ишинде олар, оьзлеринде куллык этетаган «Ветеран» клубынынъ ишинде «Халк йырлары – миллет байлыгы» деп аталып шара озгардылар. Келген конаклар эртеректен КЦСОН куллыкшылары ман аьзирленген билдируьвлерди тынъладылар, оьз ойла-

ры ман боьлистилери. Эслерине бурынгы ногай йырларды, бозлавларды алдылар. Солардынъ ишлеринде бесик, суьйим йырлардынъ мысалларын да келтирдилер.

Шарады озгарув шакта – биз балаларымызга ногай халк йырларына суьйимди кишкейден алып тербияламага керекпиз, солай болганда бизим халкымыздынъ келеектегиси де бар демеге боламыз.

М. КУЛУНЧАКОВА,
культорг.

Бизим колларымыз бан

«Ногайский район» МО-сындагы КЦСОН-нынъ ясуьйкенлердинъ эм сакат аьдемлердинъ куьндизги ял алув боьлигининъ куллыкшылары, оьзлеринде социаллык буйымлар ман пайдаланатаганлары ман аз куллыклар этпейдилер. Туьрли шаралар аьзирлеп, заманды кызыклы озгармага коьп куьш салады.

Яньыларда КЦСОН-нынъ ясуьйкенлердинъ эм сакат аьдемлердинъ куьндизги ял алув боьлигининъ куллыкшылары куьш салуву ман, кызыклы йолыгыс уйгынланды. Буьгьунги йолыгы-

ста Сраждин Батыров атындагы саниятлар мектебининъ окытушысы, РФ Журналистлер соьзынынъ агзасы Мухминат Нурадиль кызы Огевалиева бизим ясуьйкенлерге оьзининъ ярасыклы суьвретлерин коьрсетип, аьр бириси акында кызыклы хабарлап, бир ерлерде суьвретлердинъ тувувы акында да айтты. Сондай кызыклы йолыгыстан сонъ баьри ясуьйкенлер де боьликке келип, хабарласып, коьргенлерине баа берип, тоьгерек сыпыра уьстинде шай иштилер.

Г. ОРАЗАЛИЕВА,
КЦСОН куллыкшысы.

Ден савлыкка зарарлы

Бизим заманда мобильли телефонлар аьр бир аьдемде бар, бес асындагы балалардан алып эсли тетейлер мен

атайларга дейим. Мобильли телефонлар кулланылып басланганлай, бизге бек тыныш болды: тез арада биревге

керек билдируьвди еткермеге... Солай ок, сосы телефонлар стресслердинъ себеби де болмага боладылар. Олар бизди паракатлыктан айырадылар. Оннан оьзгелей, мобильли телефонлар ден савлыкка зарарлы.

Яньыларда эслилер эм сакатлар куьндизги ял алув боьлигинде «Ветеран» клубы бойынша социаллык буйымлар алувышылар ман боьлик культуьргы Марина Кулунчакова йолыгыс уйгынлады. Бас деп Марина Исаевна эсли-

лерге «телефоннынъ шаркка зарары» деген темага хабарласув озгарды. Оннан сонъ ясуьйкенлер сыпырага шакырылып, ата-бабаларымыздынъ аьдети мен юма шай иштилер.

Боьлик культуьргы аьзирлеген билдируьв заманга бек келисли болды, сол тема бойынша хабарласув шай ишкен мезгилде де бардырылды. Конак ясуьйкенлер соравлар бердилер эм оьз ойларын айттылар.

М. БАЙМАНБЕТОВА,

Балаларга ярдам этилинеди

2017-нши йылдынъ 20-ншы ноябринде озгарылатан Савлай-россиялык балаларга ыхтыярлык коьмек куьнин оьткеруьв бойынша шаралар планын яшавга шыгарув ниет пен Ашык капылар куьни оьтти. «Ногайский район» МО-сында КЦСОН официаллык сайтында билдируьв салынган. Ашык капылар куьни Почтовый ораманда аьеллерди эм балаларды социаллык яктан аьжетсизлев боьликте озгарылды. Шарада орталык юристи эм аьел мен куллык этуьв бойынша специалистлер катнасканлар, 12 аьдем оьз соравлары ман келдилер. Оьткир соравлардынъ ишинде балалардынъ ден савлыгын беркитуьв, авырытаган бала-

ларды санаторлык-курорт эмлеви, коьп балалы аьеллерди социаллык яктан аьжетсизлев соравлары каралды. Келгенлер оьз соравларына толы яваплар алдылар.

Бу куьн мен байланысшы шаралар А.Ш.Джанибеков атындагы, Кадрия атындагы, Орта-Тоьбе авыл мектеблерде 5-9-ншы класларда озды. А.Ш.Джанибеков атындагы мектебинъ 5-нши классында специалистлер РФ Конституция статьяларын, бала ыхтыярлары акында Конвенциясын аньлатув бойынша алдын шалув шара озгардылар. Орта-Тоьбе авыл орта мектебинде орта класстардынъ арасында «Меним парызларым эм ыхтыярларым» деп хабарласув

озды, Кадрия атындагы мектебте 9-ншы класстынъ окувшылары ман «Ясы етпегенлердинъ яваплылыгы, парызы эм ыхтыяры» деп шара озды. Шарада Россияда эм Дагестанда балалардынъ яшав аьллери, олардынъ ыхтыярларынынъ толтырылувы, заманында оларга социаллык коьмек эм коршалав беруьв акында айтылды. Солай ок аьеллерди эм балаларды социаллык яктан аьжетсизлев боьлик куллыкшылары «Сизди закон коршалайды» деген шара озгардылар. Хабарласув ойын кебинде оьтти, бу шарада 85 бала катнастылар.

Н. ЕЛЬГЕЛЬДИЕВА,
КЦСОН куллыкшысы.

Газ алатлардан от туьседи

Каравсыз янса, казага аькелер!

От туьсуьвдинь бас себеби – уйде кулланатаган газ алатлардынь дурыс кулланылмавы эм тийисли кепте ислеми.

Табиат эм баллонга толтырылган газ ава ман косылса, атылмага амырак болады. Эгер сиз кирген боьлмеде газ ийиси шыгатаган болса, элек-

тroyрык, серник якпага, таьмеки тартпага ярамайды, яшавга кавыфлы. Баллонга толтырылган газ, табиат газына коьре, тез янады.

Эгер газ алатынынь краны ашылып калып, газ йиберетаган болса, тез аьрекетте сол кранды яппага керек, эгер газ тармагында етиспелик болса, газ службасына тел согып шакырмага борышшлымыз.

Солай ок, газ алатлар бар боьлмелер эргеньликте ел кактырылмага керек. Баьримиздинь де эсимизде болмага керек – газ алаты газ йиберетаганын яде йибермейтаганын серник ягып тергемеге ярамайды. Сол затты биз сабынлы сув ман тергемеге керекпиз.

От туьсуьвден сакланар уьшин,

газ алатларды балаларга да яктырмага ярамайды.

От – бек кавыфлы яв. Соннан сакланар уьшин, газ алатлардынь дурыс ислевин дайым тергеп турмага керек болады. Газ алатынынь янында сув кийимди кептирмеге де – аьдем яшавына кавыфлы. Газ алатынынь уьстинде асты да коьп заманларга калдырмага ярамайды, неге десе сол да куьйип, туьтеп, аьдем яшавына зарарлы болады. Аьдемининь сондай ойсызлыгы уйкен зарарлы казага йолыктырмага болады. Саклык аьр ерде де керек.

А. АНВАРОВ,
боьлик етекишиси
иш ислер службасынынь подполковниги.

ВРАЧТЫНЬ МАСЛАГАТЫ

Тыныс алув муьшелерди саклайык

Тыныс алув муьшелерди аьлиги заманнынь амаллары ман авыртпай сакламага болады эм соны этуьв керек, неге десе тыныс алув муьшелердинь авырувлары айлак кавыфлы болады. Оькинишке, аьдем тоьмендеги авыр маразлар ман йолыкпага болады: оькпединь туберкулезы, плеврит, пневмония. Аьдемге сувик тийгенде де, эмленмесе, ол авыр маразга айланмага болады.

Тыныс алув муьшелердинь авырувларынынь алдын шалувдынь уьш кеби бар.

Савлай шаркты шыныктырув.

Бурын-тамактынь, бронхилердинь эм оькпединь куллык этуьвин ийгилендируьвге каратылган процедуралар.

Тыныс алув муьшелердинь ийги куллык этуьвине тийисли аьллер туьзуьв.

Таьмекиди коймага тийисли экени аян, неге десе ол тыныс алув муьшелерди тувра бузады. Таза авада кыдырув, уйди заманзаманы ман таза авага толтырув – бронхиттен, оькпеге сувик тиьден саклайды. Дурыс эм толы пайдалы тамакланув – туберкулездынь алдын шалмага коьмек этеди.

Бурыннан тыныс алувдынь пайдасы коьп: бурыннынь ишиндеги табиат «фильтрлер» авырув тувдыратаган микробларды токтатады, бронхилерге эм оькпеге

баратаган сувик авады йылытады.

Тыныс алув гимнастикадынь да пайдасы уйкен. Тек оны ман каьр шеккенде сак болмага, врач пан маслагатласпага тийисли.

Ингаляциялар уьшин дарман оьленлер эм эфирли майлар кулланадылар. Тек оларды кулланганда да эсте сакламага керек: олардан аллергия болып, аьдем туншыкпага болады.

Солай ок, инфекция шаркка кетпесин деп авыз-бурыннынь ишиндеги авырувларды заманында эмлемеге, стоматологга заманында бармага тийисли.

Флюорография кавыфлы авырувды заманында билмеге амал беретаганын бир де мутпаньыз.

Уьйдинь ишин таза саклав, сувлы амаллар ман юув тыныс муь-

шелерди шань ман бирге киретанган микроорганизмлерден саклайды.

Уьй оьсимликлер де (боьтен де уйкен япыраклылар) авады кислород пан канагатлайдылар эм авырув тувдыратаган затларды йойытадылар. Ама уьй оьсимликлерди кулланганда да аьдемге сак болув керек. Олар ябык ерде айлак коьп болса да, караньа мезгилде, кислородтынь етиспевине аькелмеге болады.

Авырув коьп мезгилде аьделер ййыылган ерлерге бармаска яде марлядан байлавыш кулланмага шалыспага тийисли, неге десе тыныс алув муьшелердинь авырувлары авада югады.

К. САБУТОВА,
врач-терапевт.

ИЗВЕЩЕНИЕ

О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ, НАХОДЯЩИХСЯ В МУНИЦИПАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ

Администрация муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский» Ногайского района Республики Дагестан сообщает о проведении открытого аукциона по продаже земельных участков из земель населенных пунктов, находящихся в муниципальной собственности.

Решение о проведении открытого аукциона: Постановление главы администрации муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский» Ногайского района Республики Дагестан.

Организатор аукциона (Продавец): администрация муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский» Ногайского района Республики Дагестан.

Форма торгов: открытый аукцион по закрытой форме подачи предложений по цене.

Место проведения аукциона: 368856 Республика Дагестан Ногайский район с.Карагас ул. Воинской славы, 7 (здание администрации сельского поселения).

На аукцион выставляются следующие земельные участки:

- лот № 1 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова 1а, с кадастровым номером 05:03:030010:675 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного

хозяйства;

- лот № 2 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 2а, с кадастровым номером 05:03:030010:674 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 3 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 3а, с кадастровым номером 05:03:030010:681 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 4 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 4а, с кадастровым номером 05:03:030010:682 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 5 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 5а, с кадастровым номером 05:03:030010:683 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 6 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 15, с кадастровым номером 05:03:030010:781 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 7 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 13, с када-

стровым номером 05:03:030010:782 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 8 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 11, с кадастровым номером 05:03:030010:783 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

- лот № 9 общей площадью 1200 кв.м. в с.Карагас по улице Р.Кадырбулатова № 5, с кадастровым номером 05:03:030010:786 Вид разрешенного использования – для ведения личного подсобного хозяйства;

Дата начала приема заявок на участие в аукционе: заявки на участие в аукционе принимаются в течение 30 дней со дня опубликования настоящего извещения в СМИ по адресу: 368856 Республика Дагестан Ногайский район с.Карагас ул. Воинской славы, 7 (здание администрации сельского поселения) по рабочим дням с 8.00 до 17.00 по московскому времени.

Аукцион состоится на 31 день с момента публикации настоящего извещения (если 31 день выходной, то в следующий рабочий день) по адресу: 368856 Республика Дагестан Ногайский район с.Карагас ул. Воинской славы, 7 (здание администрации сельского поселения) в 10 часов по московскому времени.

К.З.Мамаев.

Глава администрации МО СП «сельсовет Карагасский»

**«ШОЫЛ ТАВЫСЫ»
(ГОЛОС СТЕПИ)** (+6)

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынынь Баспа эм информация министрствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспексе боладылар. Авторлар язылмалары уьшин явапдылар. ДР-нынь Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саватте. Баспалавга кол басылган – 16 саватте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 3000 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ГАОУ РД «ИД «Дагестан» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.

Канитат Мусаевна Байманбетова

2017-нши йылдынь караша айынынь 18-нши куьнинде каты авырувдан сонь Куьнбатар авылынынь сыйлы яшавшысы, насихатшмыз Канитат Муса кызы Байманбетова, оькинишке, арамьздан тайды.

К.Байманбетова Ногай районынынь Бораншы авылында 1924-нши йылынынь кырк кийик айынынь 9-ншы куьнинде тувган. Бала шагы кыйын яшав аьлде оьткен. Согыс басланган йылларда, 7-нши классты битирип, окоплар казбага ярдам эткен.1942-нши йылдынь навруз айында Шуьмлелик авылында окытушы болып ислеп баслайды. Сол йылларда ол Хан-Юсуп Байманбетов пан татым аьел курып яшап та баслаган. Ол бизим авылымызда биринши пионер де болган.

Канитат Мусаевна маданият уьйининь етекшиси, Куьнбатар авылында ийги аты ман белгили окытушы, авыл советининь секретари де болган. Ол кайсы ис орынында ислесе де, тек ийги атын-даньын калдырып, куллыгын бардырган. 1958-нши йылда ол оьзининь ис етимислери уьшин партия сырасына да алынган. 1964-нши йылда партшколасына да окумага йиберилген.

1968-нши йылда Канитат Мусаевна оьз ис аьрекетинь суьт фермасында бардырады. Сонда да ол оьзин куллыксуьерлигин коьрсетти, сый, абырай казанды. Сол йыл ога авыл етекшиси болмага да сеним эттилер.

Канитат Мусаевна бек акыллы, ашык юрекли кыскажылы эди.Ол оьз авылы, халкы уьшин яны авырып ислеп юрген аьдем.

Канитат Мусаевна Байманбетова авылы, эли уьшин савлай яшавы бойынша етимисли куллык эткени мен ийги эстелик, сый калдырган.

Канитат Мусаевна бизим эсимизде оьзининь яркын келпети мен сакланаяк.

«Село Кунбатар» СП МО администрациясы, Согыс эм ис ветеранлар совети.

Билдируьв

2007-нши йылда А-Х. Джанибеков атындагы орта школасы ман Алтынай Руслановна Такташевадынь атына берилген орта билим акында 05 ББ 0004769 номерли аттестат куьшиннен тайган деп эсапламак.